

Hans Majestæt Kongens beretning til Stortinget om rikets tilstand og bestyrelse i den tid, som er forløpet, siden forrige beretning blev avgitt.

Vi Haaken, Norges Konge,

gjør vitterlig:

Overensstemmende med rikets grundlov skal Hans Majestæt herved meddele det nu forsamlede Storting beretning om rikets tilstand og bestyrelse i aaret 1909.

Med hensyn til organisationen av Norges repräsentation i utlandet bemerkes, at der for Stortinget vil bli fremsat forslag om en omordning av vor diplomatiske og konsulære repräsentation i Golflandene, saaledes at der istedenfor en ministerresident og generalkonsul i Havana utnævnes en overordentlig utsending og befudlmægtiget minister i Mexico og Havana med en lønnet (utsendt) vicekonsul i Havana.

Den kubanske regjering har siden sistre Stortings sammentræden latt en ministerresident akkreditere i Norge med bopæl i Kristiania.

Norge har ratifisert den internasjonale Genkonvention av 1906 om sykes og saaredes pleie i felt og den internasjonale Haag-konvention av 1905 om den civile proses.

Likaledes er voldgiftstraktaterne med Danmark og Portugal ratificert, og ratifikationsdokumenterne er blitt utvekslet. Der er undertegnet en almindelig voldgiftstraktat

mellem Norge og Brasilien, og voldgiftstraktaterne med Frankrike og Storbritannien er fornyet.

Med Danmark er der undertegneth en konvention om tiltevering av forbryderé.

Grænsen mellem Norge og Sverige langs de tre sydligste stifter er opgaat av kommissærer fra begge riker.

Mellem Norge og Sverige er der avsluttet en overenskomst om gjensidig understøttelse i visse tilfælde av nødlidende sjømænd.

Artium er i 1909 bestaatt av omtrønt 570 kandidater.

Restaurationsarbeidet i Trondhjems domkirke har været fortsatt i langskibet. Som kunstnerisk leder av arbeidet er ansatt arkitekt O. Nordhagen og som teknisk-administrativ leder arkitekt N. Rijord.

Ved kongelig resolution av 23de juli 1909 er utfærdiget et «Visitasreglement for den norske kirke», som er bygget paa et av Kirkekommisionen utarbeidet utkast. Foruten dette utkast har kommissionen utarbeidet en indstilling til lov om konfirmandforberedelsen og konfirmation og til kongelig resolution om konfirmasjonen samt en indstilling til lov om egteskapets stiftelse og kirkelige velsignelse.

Oplysningsvæsenets Fond og de øvrige kirkelige særfond er i stadig fremgang.

Siden forrige beretning er der git stadsfæstelse paa 48 offentlige stiftelser eller legater med en samlet kapital av kr. 709 004,76.

Antallet av de for Høiesteret henvistaaende upaadømte saker, der ved begynnelsen av 1ste session 1909 var 458, nemlig 9 kriminelle og 449 civile, utgjorde ved utgangen av aaret 1909 478, nemlig 14 kriminelle og 464 civile saker.

Utgifterne ved undersøkelser av lovovertredelser m. v., som i budgetterminen 1907/1908 utgjorde ca. kr. 871 000,00, har i budgetterminen 1908/1909 ($\frac{3}{4}$ aar) andraget til ca. kr. 1 105 000,00.

Det daglige middeltal av fanger i landsfængslerne har i budgetterminen 1908/1909 utgjort 482 mot 494 i forrige budgettermin. Ved utgangen av budgetaaret var antallet 420, hvorav 392 mænd og 28 kvinder.

Sundhetstilstanden synes siden meddelelse av 30te december 1908 at ha været nogenlunde tilfredsstillende, særlig synes den efter de hittil foreliggende opgaver at ha været noget gunstigere i det hele for byernes vedkommende end i 1908. Av epidemiske sygdomme hadde skarlagensfeber, kikhøste og, fornemlig for landdistrikternes vedkommende, ogsaa difteri (croup) ikke liten utbredelse, mens der av mæslinger og for byernes vedkommende av influenza, akut diarré og tyfoidfeber anmeldtes et mindre antal angrepne end i foregaaende aarsperiode. Av børnekopper forekom kun ganske faa tilfælde.

Dødelighetsforholdet for hele riket synes efter de foreløbige oplysninger, som har kunnet erhøldes derom fra Det Statistiske Centralbyraa, fremdeles at stille sig gunstig baade for 1908 og for den del av 1909 (9 maaneder), for hvilken opgave har kunnet skaffes.

Fiskerierne gav i 1909 i det hele tat et godt utbytte, og da priserne tildels var stigende, blev pengeutbyttet forholdsvis betydelig. Av torskefiskerierne gav Lofotfisket i mængde noget større utbytte end ifor og mere end i de fleste aar siden 1897, men mindre end gjennemsnitlig i de sidste 25 aar; det samlede værdiutbytte var dog større end gjennemsnitlig i samme tidsrum. Finmarksfisket var rikt, men priserne holdt sig i den bedste tid i Finmarken paa et lavt standpunkt. Vaarsild- og fetsildfiskerierne har ialfald i mængde git meget godt utbytte. Utførselen av tørfisk, klipfish og sild var større end i 1908.

Den samlede handelsomsætning med utlandet utgjorde i 1908 — bortset fra den over Narvik transiterte jernmalm — for indførselen 361 mill. kr. og for utførselen 225 mill. kr., begge dele noget mindre end i 1907, da handelsomsætningen var større, end den nogensinde hadde været. I 1909 er indførselsværdien maaske yderligere gåaet ned, mens utførselsværdien er omtrent uforandret. Trælasteksposten er i mængde noget mindre end i 1908, men da priserne er steget adskillig, er trælastekspostens samlede værdi i aarets ti første maaneder litt større end i det tilsvarende tidsrum av 1908.

Cellulosefabrikkerne har i 1909 hat et vanskelig aar. Priserne har i det hele været nedadgaaende. Træmassefabrikkerne har derimot hat et godt aar. Priserne er dog nu vikende.

Forøvrig har industrien i det hele tat hat et ganske gunstig aar, om end ikke i alle brancher; der er i aarets løp sat adskillige nye virksomheter igang, og antallet av industriarbeidere er antagelig forøket.

Der har i 1909 i det hele tat været noget større arbeidsledighet end gjennemsnitlig i de senere aar, dog synes forholdene mot aarets slutning at være mindre avvikende fra de gjennemsnitlige. Med hensyn til arbeidskonflikter var forholdene roligere end i de to foregaaende aar.

Handelsflaaten blev i 1908 forøket med 7 000 ton, idet dampskibstonnagen steg fra

814 400 til 846 600 ton netto, mens seilskibstonnagen gik ned med ca. 25 000 ton. I 1909 er handelsflaaten vistnok ogsaa øket noget tiltrods for, at skibsfartskonjunkturerne i det hele tat har været meget daarlige; for øieblikket er tilstanden dog litt bedre.

Indskuddene i landets sparebanker og private aktiebanker, der i 1908 økedes med $3\frac{1}{2}$ mill. kr., viser ogsaa i 1909 nogen stigning. Norges banks diskonto, der ved aarets begyndelse utgjorde 5 pct., nedssattes i februar til $4\frac{1}{2}$ pct., og har senere holdt sig uforandret.

Utvandringen, der i en række av aar, til og med 1907, hadde utgjort over 20 000, men i 1908 kun 8 500, er i 1909 steget til ca. 16 000.

Norges hjemmehørende folkemaengde, der ved utgangen av 1908 er beregnet til 2 353 000, antages i løpet av de tre første kvartaler av 1909 at være steget med ca. 11 000.

Landbruket har iaar git et mindre godt utbytte. Høiaavlingen, der utgjør den vigtigste del av grøden, blev i det heletat som i et godt middelsaar, hvorimot samtlige avgroder forøvrig har git tildels betydelig underskud. Fædriften har heller ikke bragt et utbytte, der naar op til middelsaaret. Havesakerne gav rikt utbytte paa Østlandet, især for frugthøstens vedkommende, men gjennemsnittet for landet er neppe som i et middelsaar.

Trælastpriserne har — især i aarets sidste maaneder — været stigende. Saavel skogeiere som trælastforretninger har derfor hat et godt aar. Hugsten i indeverende aar er dog i landets 2 største skogdistrikter ikke paa langt nær saa stor som man med de raadende priser kunde haventet. Aarsaken hertil er en konflikt, som for tiden er gaaende mellem skogeierne og eierne av træmasse- og cellulosefabrikkerne angaaende maalingen av tømmeret. Interessen for forbedret skogbehandling er fremdeles i glædelig fremgang. De sterkt økede krav paa skogkyndig bistand er et godt

bevis herfor. Utbyttet av de offentlige skoges drift viste ved regnskapsopgjøret adskillig større nettoutbytte end paaregnet ved budget-opgjøret.

Sundhetstilstanden blandt rikets husdyrbestand har i det hele været tilfredsstillende. Bekjæmpelsen av husdyrtuberkulosen, der er bygget paa offentlige tuberkulinundersøkelser og isolering eller utrangering av de tuberkuløse dyr mot erstatning for en del av nedslagtningstapet, har i 1909 fundet større tilslutning end i de nærmest foregaaende aar, vistnok væsentlig av den grund, at erstatningen som regel er forhøjet fra tredjeparten indtil halvdelen av tapet. Den i forrige beretning omhandlede aftale med svenske delegerte angaaende kvæg- og kjøtindførsel fra grænsedistrikterne har virket tilfredsstillende. Antallet av autoriserte dyrlæger i riket var nu ved aarsskiftet 220. Anlæg av et veterinært serumsinstitut, eventuelt i forbindelse med et institut for produktion av animal vaccinelymfe, er blit videre forberedt og forslag om sakens endelige fremme vil bli fremlagt.

Arbeidsdriften ved de av Stortinget bevilgede jernbaneanlæg samt vei- og vandbygningsarbeider er foregaat i det væsentlige overensstemmende med den for samme lagte plan og i det omfang, som de givne bevilgninger har tillatt.

Bergensbanen er i sin helhet aapnet for drift. Likeledes er den private jernbane fra Notodden til Tinnoset og fra Tinnsjøen til Saaheim i Vestfjorddalen aapnet.

De for drift aapnede jernbaner utgjør i alt 2993 km. i længde, hvorav 2524 km. statsbaner og 469 km. privatbaner.

Forsikringssummerne i Den almindelige Brandforsikrings-Indretning for bygninger utgjorde ved begyndelsen af 1909: for kjøbstad-avdelingen 1 018 millioner kr.
« land-avdelingen . . . 462 — » —

Tilsammen 1 480 millioner kr.

Denne forsikringssum er i aarets løp efter et foreløbig opgjør steget med omkring 20 millioner kr. i kjøbstad-avdelingen

og med 14 millioner i land-avdelingen og antages den 1ste januar 1910 at utgjøre 1514 millioner kr.

Efter hittil kjendte brandskader har kjerstad-avdelingen i 1909 et overskud av kr. 1530000,00, som tillagt overskuddene fra 1905—1908 gir et reservefond ved utgangen av 1909 av omkring kr. 5600000,00.

Land-avdelingen har derimot i 1909 et underskud av kr. 116000,00, hvorefter denne avdeling ved utgangen av 1909 har en samlet underbalance av omkring kr. 390000,00.

Saavel post som telegrafvæsenets indtægter viser etter rask stigning. Den med statsbidrag understøttede private dampskibsfart har vistnok i det hele hat økede indtægter, men disse synes at opveies ved de stigende avgifter.

Besøket av fremmede turister var i sidste sommer større end tidligere.

Utgifterne til skyssvæsenet er stigende, idet der stadig kræves økede tilskud til de faste skyssanstalter.

Rikets toldinntader, som for budgetterminen 1908—1909 ($\frac{5}{4}$ aar) var anslaat til kr. 51700000,00, har for samme termin utgjort kr. 53412500,00 etter fradrag av kr. 293600,00, som er avsat til lettelse av de skibsfarten paahvilende avgifter og til et fond til fordel for sjømandsstanden.

Bændevinsavgiften var for budgetterminen 1908—1909 anslatt til kr. 5750000,00. Avgiften av det i samme termin til eiernes raadighet utleverte almindelige bændevin med tillæg av avgift av utlevert gjærbændevin og av avgiftspligtig raamateriale for bændevinsttilvirkning, men med fradrag av avgiftsgodtgjørelse for utført bændevin og bændevin, bestemt til teknisk eller videnskabelig bruk m. v., har utgjort kr. 6973400,00.

Maltavgiften, som for budgetterminen 1908—1909 var anslaat til kr. 3100000,00, har for samme termin utgjort kr. 3599900,00 etter fradrag av avgiftsgodtgjørelse for det i terminen til utlandet utførte øl.

Avgiften av ætylætertilvirkningen, som

for budgetterminen 1908—1909 var anslaat til kr. 60000,00, har for samme termin utgjort kr. 66500,00 etter fradrag av avgiftsgodtgjørelse for ætylæter anvendt til teknisk eller videnskabelig bruk.

Avgiften av den indenlandske tobaksdyrkning, som for budgetterminen 1908—1909 var anslaat til kr. 20000,00, har for samme termin utgjort kr. 27700,00 etter fradrag av eftergivne avgiftsbeløp.

Kongsberg sølvverk har i budgetterminen 1908/1909 git en produktion av ca. 8287 kg. fint sølv.

Ved myntindretningen paa Kongsberg er, siden sidste indberetning avgaves, utmyntet i alt kr. 538900,00, fordelt med kr. 170000,00 i 1-kroner, kr. 50000,00 i 50-ører, kr. 100000,00 i 25-ører, kr. 200000,00 i 10-ører og kr. 18900,00 i 2- og 1-ører.

Rikets statsgjeld, der ved utgangen av budgetaaret 1907/1908 utgjorde kr. 334744126,85 er formindsket ved betaling af avdrag med kr. 5439597,89.

Statsgjelden utgjorde saaledes ved utgangen av budgetterminen 1908/1909 kr. 329304528,96.

Statsregnskapet, der for 1907/1908 var opgjort med en slutningsbeholdning av kr. 31872000,00, er for 1908/1909 avsluttet med en beholdning av kr. 39001400,00.

Statkassens aktiver, som ved utgangen av september maaned 1908 utgjorde omtrent kr. 95140000,00, beløp sig ved utgangen av september maaned d. a. til ca. kr. 101434700,00. Hertil kommer statens reservefond, stort 40 mill. kroner.

I aaret 1909 er av Hypotekbanken indtil utgangen av november utbetalt pantelaan til samlet beløp kr. 13132350,00.

Banken har i aarets løp utstedt en ny serie paa 75000 obligationer for tilsammen kr. 27000000,00,

Arbeiderbank og Boligbanken har ingen laaneserie utstedt for 1909. Beløpet av de

av banken i aarets løp utbetalte pantelaan har utgjort tilsammen kr. 3 097 900,00.

Arméens øvelser har været fremmet overensstemmende med de givne bevilgninger.

Arméens fabrikker og verksteder har været i vanlig drift. Produktionen paa de forskjellige steder har været fremmet i den utstrækning, hvortil de givne bevilgninger har git anledning.

Den geografiske opmaaling har foretatt triangulering langs Bergensbanen og i Smaalenenes amt, nordenfjelds i Tromsø og Finmarkens amter. Præcisionsnivellelement er utført langs Bergensbanen, Rørosbanen og omkring Mjøsen. Maaling har fundet sted i 1:25 000 i Buskeruds amt og i 1:50 000 i Smaalenenes, Buskeruds, Hedemarkens, Nordlands, Tromsø og Finmarkens amter. Revision i marken av landkartverket er utført i Smaalenenes, Akershus, Hedemarkens og Nordre Trondhjems amter. Sjømaaling er utført i Kristianiafjorden, Stavangerdistriket, Fjordene i Søndmøre og Nordmøre, omkring Vega i Nordland, i Salten, Vesteraalen, Lofoten og Finmarken. Revision av sjøkartverket er fortsat paa strækningen Jæderen til Stadt. Av karter er utgit:

3 blade av det topografiske kartverk,
5 speciakarter (sjøkarter) i 1:50 000,
forskjellige oversigts- og speciakarter.

«Efterretninger for sjøfarende» er utgit i maanedlige hefter.

Marinen har for tiden under bygning 2 jagere, begge ved Marinens hovedverft. Desuten er under forberedelse bygning av en torpedobaat.

Git paa Kristiania slot den 22de januar 1910.

Under Vor haand og rikets segl

Haakon.

(L. S.)

Gunnar Knudsen.

Hesselberg.

Den ved Germaniaverftet i Kiel kontraherte undervandsbaat «Kobben» blev overtat i Kiel den 28de november 1909. Den ankom til Horten den 12te december s. a. Togter og øvelser har været utført overensstemmende med de givne bevilgninger. Fra første mai til 30te august var kommando-fartøjet «Heimdal» utsendt til opsyn med trawlere under fisket i Finmarken. Transportskibet «Farm» var fra 10de juni til 24de september stillet til disposition for ritmester Isachsens Spitsbergenekspedition. Panserskibet «Tordenskjold» anløp under sommerens øvelser den hollandske orlogshavn Helder, panserskibet «Norge» den engelske orlogshavn Sheerness, og kadetskibet «Frithjof» anløp Liverpool, Gibraltar, Brest og Rotterdam. Alle øvrige togter og øvelser har været utført inden landets grænser.

Nyt fyr er tændt paa Sulen i Frøya, Søndre Trondhjems amt, og flere andre fyr er blit forbedret. Et stort antal nye fyrlamper er opsat paa forskjellige steder langs kysten, og arbeide paagaar med forbedring og forsterkning av flere ældre fyrlamper. For den russiske regjerings regning har vort fyrvæsen efter anmodning opsat 6 fyrlamper paa Murmankysten. Merker og fæstigheter er anbragt paa mange nye steder særlig i fiskeridistrikterne.

En ny maskinistskole er oprettet i Tromsø, og nye kontrolkontorer for navigationsinstrumenter er traadt i virksomhet i Tønsberg og Haugesund.

Revisionsdepartementets virksomhet er siden forrige beretning foregaat uforandret og paa tilfredsstillende maate og foranlediger ingen særlig meddelelse.